

**”Vetenskaplighet
är som en muskel
som behöver
regelbunden
träning”**

**– ett FoU-teams strategiska och
konkreta arbete med forskning och
utveckling i skolan**

Piteå kommun

Inledning

- Skollagen 2010 – utbildningen ska vila på vetenskaplig grund och beprövad erfarenhet.
 - Ökade vetenskapliga krav i lärares arbete.
 - Hur ska skollagsbegreppen tolkas och omsättas i praktiken?
- *Forskningsspridning*: att läsa om forskningsresultat och använda dem i skolans verksamhet.
- *Lärare som forskar i sin egen praktik* (arbete med systematisk kunskapsbildning).

Piteå kommun

Vetenskaplig ledare (2015)

**Piteå
utbildningsvetenskapliga
råd (2017)**

Flexitforskare 2017-2021

**Magisterutbildning för
lärare (2016-2021)**

**”Forskning och
utveckling i skolan”**

**Strategi för forskning
och utveckling i Piteå
kommuns skolor
(2014)**

**Forskning och utveckling i Piteå
kommuns förskolor och skolor**

**Skolledarutbildning
(2017-2020)**

**”Att leda en skola på
vetenskaplig grund”**

**FoU-teamet
(2022)**

**Forsknings- och
utvecklingsprojekt
(2017-2021)**

Piteå kommun

FoU-teamets sammansättning

FoU-teamets syfte och målsättning

Syfte: Syftet med FoU-teamet är att arbeta både strategiskt och konkret för att främja forskning och utveckling i skolan genom samverkan. Teamet fungerar som en länk mellan utbildningsförvaltningens ledning, rektorer, lärare, forskare och politiker.

Målsättning: FoU-teamet arbetar för att skapa strukturer och aktiviteter som utvecklar utbildningen i Piteå kommuns skolor på såväl vetenskaplig grund som beprövad erfarenhet. Teamet verkar för att öka lärares vetenskapliga kompetens och förmåga att leda utvecklingsarbete, vilket i förlängningen bidrar till lärares professionella utveckling och elevers lärande.

FoU-teamets olika arenor och aktiviteter

Hemsidan

Samverkanscheck

Informations-
möten

FoU-nätverk

Forskningscirklar

MULF-talk
(Mötesplats
Utveckling Lärande
Forskning)

Populärvetenskaplig
tidskrift (Fufos)

UDiN
(Utbildningsdialog i
Norr)

Pågående studie om FoU-teamets arbete

- Syftet är att undersöka framgångsfaktorer och utmaningar i uppstartsfasen av teamets arbete.
- Metod
 - Skriftliga reflektioner och kollegiala samtal som transkriberats (två tillfällen vardera)
 - Teamets mötesanteckningar
 - Bakgrundsmaterial från workshop med ”magistrar”
- Teori
 - Förslag: Policy enactment (Ball et al., 2012)
 - Policyn måste översättas, tolkas och rekontextualiseras i aktuellt sammanhang av aktörerna – iscensätts.
- I studien samarbetar vi med en forskare från Umeå universitet, Stina Westerlund.
- Preliminära reflektioner som vi presenterar.

Framgångsfaktorer

- Alla i teamet har erfarenhet av att leda kollegiala processer
- Samspelta – gemensam grundsyn
- Olika erfarenheter berikar
- Handlingskraft
- Bottom-up perspektiv
- Nått ut till många – spridning

- Flexibla och kreativa
- Goda praktiska förutsättningar
- Processerna har förankrats på olika nivåer/grupper
- Litteratur som är lättillgänglig

Utmaningar

- Att nå ännu fler
 - Planera långsiktigt vs snabba resultat
 - Att arbeta hållbart i teamet
 - Praktiska förutsättningar för att delta i aktiviteter
 - Teamets egen utveckling hinns inte alltid med
-
- Fokus på görande riskerar att tränga ut reflektionen
 - Att skapa aktiviteter som passar "alla"

Framtida studier om teamets arbete

- Aktiviteter
- Spridning
- Hållbarhet

Piteå kommun

Reflektion

- Samtala kort i par. Vilka tankar väcktes i samband med presentationen?
- Lyft någon tanke i helgrupp.

Lärares professionella lärande i aktionsforskning

Bergmark, U. (2020). Teachers' professional learning when building a research-based education: Context-specific, collaborative and teacher-driven professional development. *Professional Development in Education*. DOI: 10.1080/19415257.2020.1827011

Forskningsfrågor

Inom vilka områden skedde lärarnas professionella lärande?

Vilka utmaningar upplevde lärarna i aktionsforskningsprojekten?

Vad bidrog till lärarnas professionella lärande?

Forskarens datainsamling

- Skriftliga reflektioner vid två tillfällen – början och slutet
- Om vad lärarna lärt sig, vad som hade hjälpt dem i lärandeprocessen och hur de önskade gå vidare.
- Tematisk analys av innehållet i reflektionerna (Graneheim & Lundman 2004).

Uppföljande analys med projektledarna

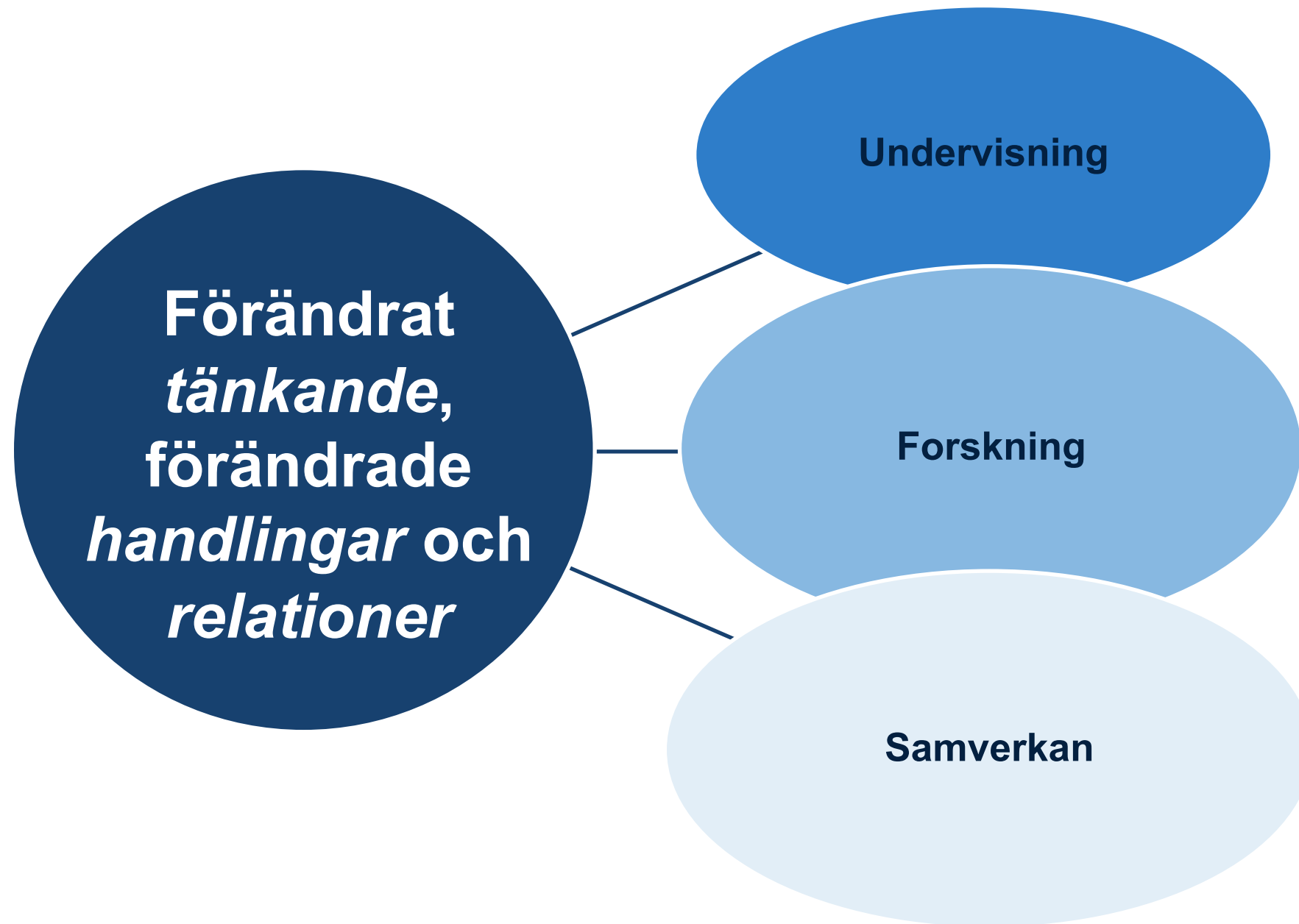
Känner du igen dig i resultaten?

Var det någon aspekt som inte syntes tydligt, men som ändå är viktig för dig som varit med i aktionsforskningen?

Om du skulle skriva diskussionen, vad skulle du ta upp då?

Undervisning

Läraryrollen

- Lärarna har utvecklat sitt tänkande och sin förståelse för dem själva och hur de kan förändra sin undervisning.
- Nuläge att utgå ifrån för att sedan göra förändringar.
- Utvecklat sin flexibilitet och fingertoppskänsla - involverat eleverna mer.

Min läraryroll har förändrats, från att vara styrande har jag blivit mer lyhörd inför eleven, vill mer utgå ifrån vad eleven vill och istället skapa förutsättningar för elevens lärande (Grundskollärare 2).

Undervisning

Undervisningsmetoder

- Lärarna har med hjälp av aktionsforskningen provat nya arbetsformer.
- Att använda nya arbetsformer har utvecklat undervisningen.

Det känns som om min nyfikenhet inför att prova på olika sätt att undervisa har växt. Framförallt så stannar det inte bara vid nyfikenhet utan jag vågar prova på också (Grundskollärare 5).

Jag är mer avslappnad i mina samtal och fångar barnen bättre. Mina frågor är mer flexibla och jag fångar upp barnens tankar och spinner vidare på dem samtidigt som jag försöker att hålla kvar oss i ämnet (Förskollärare 4).

Forskning

Forskning i skolan

- Lärarna visar att de har utvecklat en förståelse av begreppen som associeras till skollagen (vetenskaplig grund, beprövad erfarenhet och vetenskapligt förhållningssätt).
- Forskning kändes som något främmande och ovanligt till en början.

Vi upplever att många i starten var rädda och osäkra, både för att forska och att bli forskad på (projektledarreflektion).

Det har visat sig att jag gör massor i klassrummet som forskning bekräftat att så är det. Det ger mig en större säkerhet att lita på mig själv mer i framtiden när det gäller vad jag gör i klassrummet (Gymnasielärare 7).

Forskning

Reflektionens roll – kritisk granskning

- Många av lärarna har tidigare under sin karriär använt sig av reflektion, men då oftast i muntlig form. Ledde till en djupare reflektion och kritisk granskning av undervisningen.
- Satt ord på erfarenheter som lärare - fler begrepp att använda i sitt yrkesspråk.

Att det blir nedskrivet blir ännu en dimension till mina reflektioner, de blir inte bara tankar utan kanske också en förändring (Grundskollärare 17).

Samverkan

Relationer i undervisning

- Aktionsforskningsprojekten har bidragit till att förfina relationer till eleverna och ökad elevdelaktighet.

Jag har blivit mer medveten om relationen mellan mig och eleven. Hur bemöter jag eleven? Hur peppar jag, hur "kritiserar" jag? (Grundskollärare 1).

Samverkan

Vikten av samverkan med kollegor och forskare.

- Aktionsforskningen har också stärkt samverkan mellan kollegor och forskare.
- Lärarna har insett betydelsen av en lärargemenskap som ett forum som främjar gemensam reflektion, uthållighet, utforskande av nya metoder samt lärande om undervisning.

Handledningen av forskaren varit mycket viktigt, detta eftersom hon har andra synvinklar och tankar som kan fungera som brytjärn mot ens egna mer invanda tankesätt (Förskollärare 12).

Vilka utmaningar upplevde lärarna under aktionsforskningen?

- Svårt att komma igång och sedan vara uthållig med att skriva loggbok.
- Svårt att veta vad som ska observeras i undervisningen.
- Förutsättningar som har ändrats under processens gång.
- Den perfekta lektionen finns inte, men det är en strävan efter att det ska bli så bra som möjligt.
- Svårt att få alla barn och elever engagerade i undervisningen.
- Att utveckla ett vetenskapligt förhållningssätt tar tid, men vi är på väg.
- Ibland stressigt att hinna med allt.

Vad bidrog till lärarnas lärande?

- **Personers stöd**
 - Samverkan med kollegor, rektorer, forskare och elever.
- **Vetenskapligt stöd**
 - Att läsa litteratur och använda detta i undervisningen, delta i föreläsningar, observera varandra, skriva loggbok, transkribera och analysera data. Vetenskaplig handledning.
- **Praktiskt och organisatoriskt stöd**
 - Tid, regelbundenhet, digital teknik, ett gemensamt fokus och en plan samt att processen var lärardriven.

Hur lärde lärarna?

Socialt lärande och praktikgemenskaper

- Helhetssyn på lärande där det sociala sammanhanget är centralt: förändrat *tänkande, handlande* och sätt att *relatera* till andra.
- Lärande handlar om att skapa mening och förståelse för erfarenheter genom interaktion med andra.
- Lärarna skapar mening om vad en forskningsbaserad undervisning kan innebära och hur den kan iscensättas.

(Wenger, 1998)

Socialt lärande och praktikgemenskaper

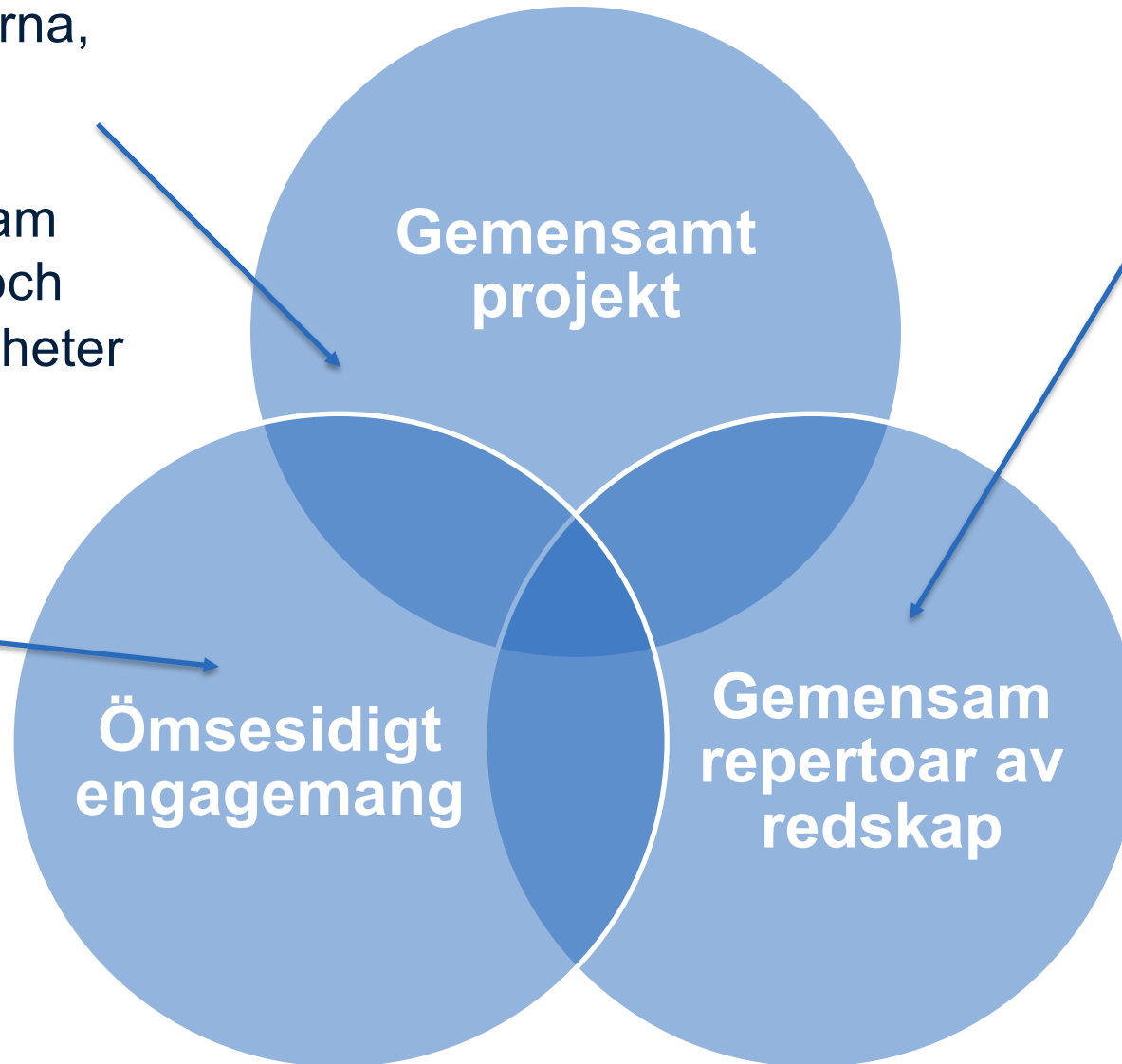
- Lärarnas professionella lärande uppstår i och genom att de ingår i en praktikgemenskap (*Community of Practice*).
- En praktikgemenskap är situerad i en historisk och social kontext, vilket skapar mening till vad vi människor gör.
- Den kännetecknas av olika aspekter som:
 - gemensamt projekt,
 - ömsesidigt engagemang och
 - gemensam repertoar av redskap.

(Lave & Wenger, 1991; Wenger, 1998).

- Definierat av deltagarna, integrerat i arbetet
- Förhandlas fram
- Baseras på gemensam önskan om lärande och utveckling och möjligheter till forskarstöd

- Aktivt engagemang: tid och energi
- Behöver inte vara konsensus: olika roller och identiteter
- Gemensamt fokus och driv

- Ord, begrepp, regler, rutiner, symboler och handlingar
- Ex. kollegiala möten, loggbok och skuggning.
- Regelbunden användning - för varje projekt framåt mot målen.

***ATT UTVECKLA STÖD FÖR VETENSKAPLIGHET
I EN KOMMUN TAR TID
– NEDSLAG I TVÅ FORSKNINGSTUDIER
UNDER PERIODEN 2017–2021***

Presentation vid Kunskapsveckan

1 nov 2022

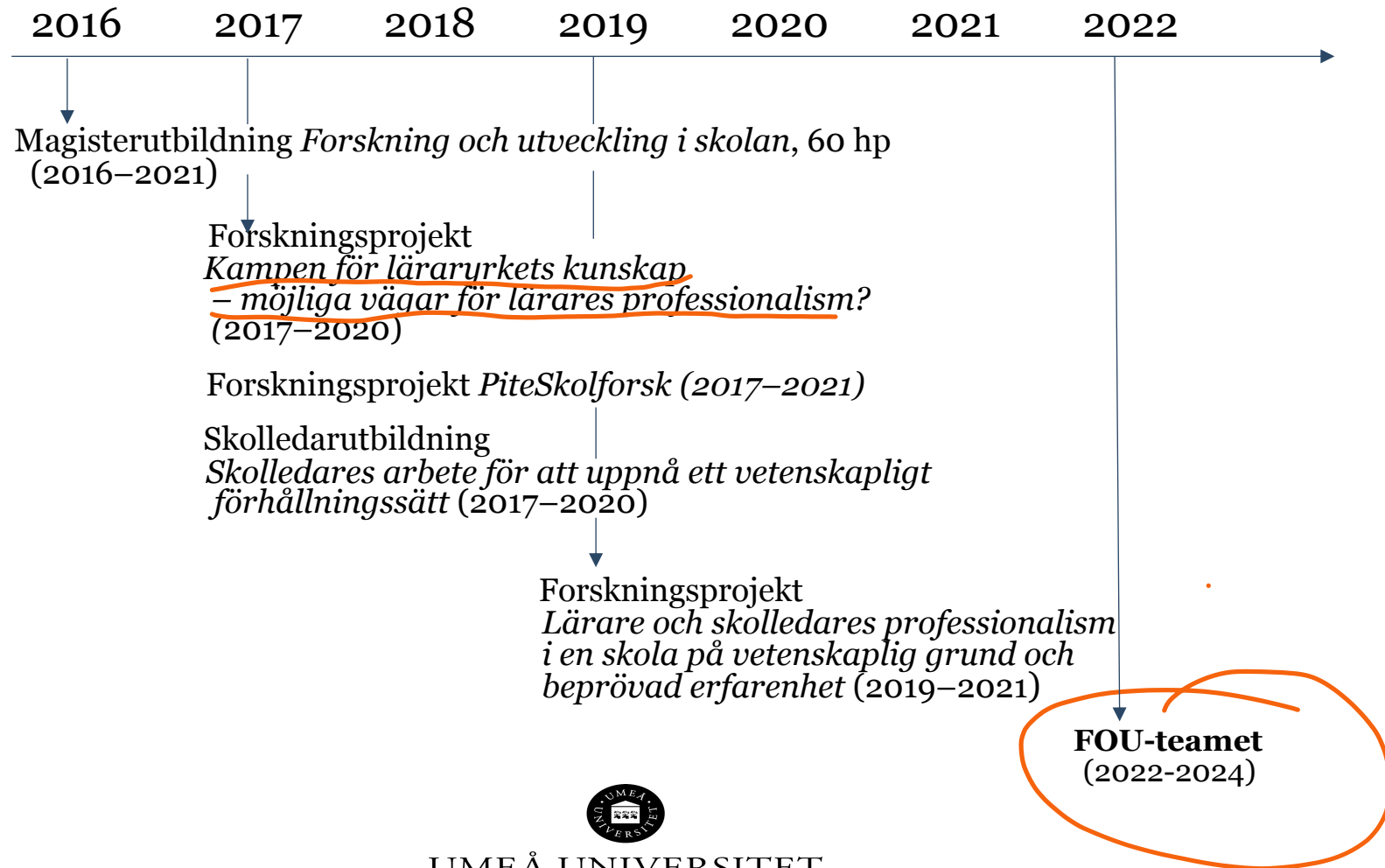
Stina Westerlund, FD/lektor
Umeå universitet

UMEÅ UNIVERSITET

FORSKNINGSPROJEKT OCH AKTIVITETER I SAMVERKAN

FÖRSTELÄRARES UPPDRAG I KOMMUNEN – MÖJLIGHETER, DILEMMAN OCH PROFESSIONELLA IDENTITETER

Bakgrund

- Stärka lärares professionalism (Skolverket, 2010; OECD, 2005)
 - Ökat fokus på lärarens roll, den ”skickliga läraren”
 - Krav på ökad måluppfyllelse, ”förbättrade resultat”
- Karriärreformen introduceras 2013 (Prop. 2012/2013:136)
 - förstelärare, ny position, löneökning
 - utveckla undervisning, stödja elevers lärande
- Krav på forskningsbaserad kunskap (SFS 2010:800)
 - rektor ges utökat ansvar för kontinuerlig utveckling

LÄRARES PROFESSIONALISM

- Begreppet professionalism inramar pågående förändringar i relationen mellan lärarkåren och staten (Ozga, 2000; More & Clarke, 2016)

- Professionalisering Professionalism

”utifrån” ← **spänningar** → ”inifrån”

(Englund & Solbrekke, 2015; Evetts, 2009)

- Professionell identitet: innefattar person, kontext, meningsskapande, upplevt handlingsutrymme (Lasky, 2005; Ozga, 2000; Sachs, 2001)

1 MENING I UPPDRAGET

Vara en "doer" – tar extra uppdrag – säger inte nej – får saker gjorda – drivande – effektiv	Skicklig lärare – grymt duktig – lyckas med svåra elever – uppnår bra resultat – stödjer kollegor (generellt)	Fokusera elevers utveckling – drivkraft i "mötet" – jobbet på golvet – glädje när elever lyckas – helhet i uppdraget
Bli bekräftad – hamnar i centrum – trygg med rektor – rektors hjälpende hand – kollegiets företrädare	Förbättrare – ämnesintresserad – fokuserar resultatförbättring – bevakare av vissa elevgruppers behov – kunna påverka undervisningen (specifikt)	Egen utveckling – att inte stagnera – gå vidare, lära nytt – undvika 'repeat' – pröva nya förhållningssätt – köra sitt race

2 FÖRSTELÄRARNA OCH VETENSKAPLIGHETEN

”Det är en jättesvår bit. Känns som att man famlar i blindo. Lite tänker jag att med mattelyftet fick vi ganska mycket vetenskap...”

”Vad gäller vårt ämne så vet jag nästan inte hur man ska konkretisera det där med vetenskaplig grund. Jag vet nästan inte ens vad det betyder.”

”Den vetenskapliga biten hjälper mig som förstelärare jättemycket. Att få andra perspektiv har förändrat mitt sätt mot eleverna. Magisterutbildningen har för mig varit en resa, en mindfuck-resa.”

”Det är ju inget krav som förstelärare att det är jag som ska föra in någon slags vetenskaplighet...”

”Jo, men det förväntas ju av mig och det är rimligt, men jag fick inga praktiska förutsättningar (att förkovra mig)”

3 DILEMMAN I UPPDRAGET

Mellanpositionens dilemma

Rektor Förstelärare Kollegor

”Det känns som att jag fått mer tyngd i det jag säger.” (15:15)

”Att bli förstelärare innebär ju inte att jag har ett mandat att tycka och tänka utan det måste jag ju på något sätt förtjäna.” *Och hur sker det?* [mkt tystlåtet] ”Man jobbar mycket.” (5:14)

”Det är liksom `Men tro inte att du är någonting´ ... och det har ju gjort att jag backar mer i rollen och har blivit lite mer beige.” (2:4)

3 DILEMMAN I UPPDRAGET

Autonomi ↔ Styrning

”Men vi ska ju som äga eller ha frihet att liksom skapa det här själva.” (2:16)

”Jag är ju ledaren för den [lärar]gruppen som är. Det är ju som min grupp.” (10:11)

”Det har varit jag och chefen tillsammans och förra chefen också.” (13:6)

”Det är ett klart rektorsinitiativ och hon har bara sagt: Det här ska du göra.” (4:4)

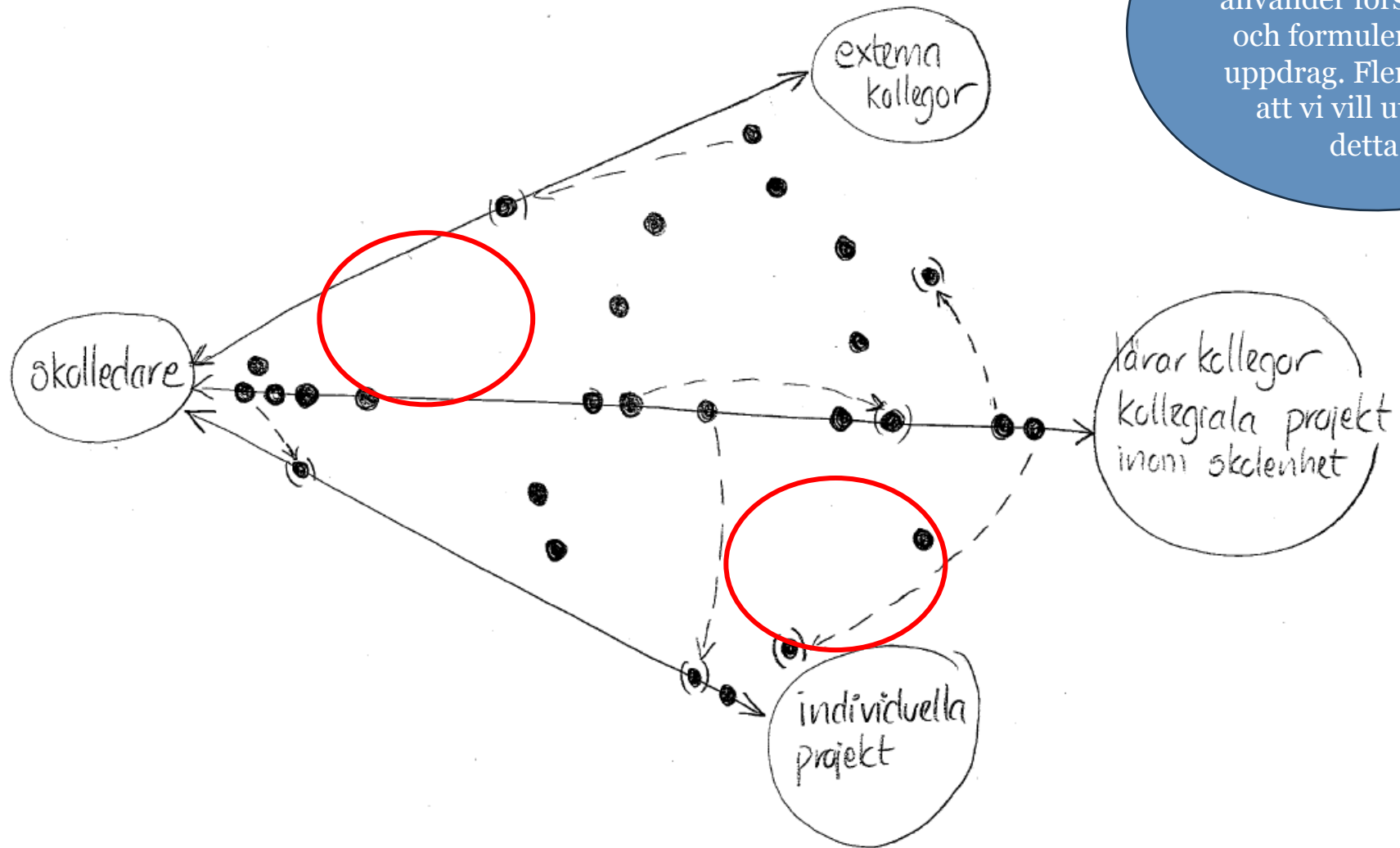
Underifrån ↔ Uppifrån

”Nu blev det som mer som vi som fyllde innehållet i den där och sen har vi tillsammans då med den gruppen som har bildats gått vidare: Vad vill vi ha? Vad vill vi göra? Det kommer från vad vi har för behov” (3:4)

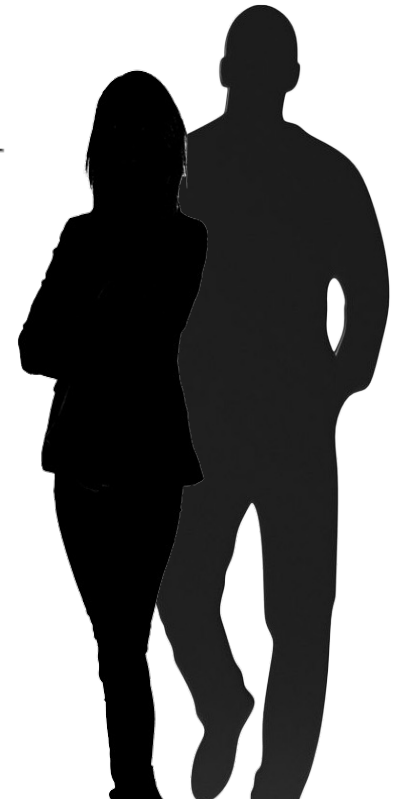
”Det som kommer uppifrån, det är det som prioriteras [skratt]. Och det som kommer underifrån det är inte okej.” (14:17)

POSITIONERINGAR

”Många av oss kommer fundera på hur vi använder förstelärarna och formulerar deras uppdrag. Flera känner att vi vill utveckla detta.”

REKTORERS LEDARSKAP I SKOLANS VETENSKAPLIGA ARBETE – FYRA STRATEGIER

Hållbara strukturer

”hålla linjen” förankra vetenskapligt förhållningssätt i det vardagliga arbetet

Gemensamma lärandekulturer
en ”reflexiv lärandekultur” där lärare naturligt intar ett vetenskapligt förhållningssätt

Lärares kompetenser

stärka lärares vetenskapliga kunskap – låta lärare med särskild vetenskaplig kompetens ”gå i fronten av organisationen”

Stärka rektorers ledarskap
agera som ”guidande dirigent” i det vetenskapliga arbetet och ”leva som man lär”

LÄRARES KOMPETENSER

- stärka lärares vetenskapliga kunskap
- låta lärare med särskild vetenskaplig kompetens ”gå i fronten av organisationen”
- magisterutbildade lärare, lärare som ingått i aktionsforskning, förstelärare, förskolans pedagogistor som resurser som verkar ”inifrån” och...
- ...praktiskt kan visa hur vetenskapligt förhållningssätt kan gestaltas i handling ”gå först och visa vägen”

STÄRKA REKTORERS LEDARSKAP

- agera som ”guidande dirigent” i det vetenskapliga arbetet och ”leva som man lär”
- själv vara en del av det vetenskapliga arbetet och gå i den vetenskapliga fronten (uppfattas som kunnig)
- ”stödja, störa och utmana” lärarna i arbetet
- öka den egna vetenskapliga kompetensen – ”kunskapsaktör”

FORSKNINGSPROJEKT OCH AKTIVITETER I SAMVERKAN

Lundqvist, C. & Westerlund, S. (2021). Rektorers ledarskap i skolans vetenskapliga arbete. I U. Bergmark & K. Hansson (red.). *Skola på vetenskaplig grund i praktiken; akademisering av lärares arbete*. (s. 167–190). Lund: Studentlitteratur.

Kommande artikel:

Lundqvist, C. & Westerlund, S. (accepted). Principals' enactment of policy on research-based education: Interpreting and facilitating policy in local school settings in Sweden.

UMEÅ UNIVERSITET

Piteå kommun

Avslutning

Hur tar vi arbetet med lärares professionella lärande vidare?

Hur kan vi träna den vetenskapliga muskeln?

Reflektioner och frågor

Kontaktuppgifter:

ulrika.bergmark@pitea.se

ulrika.bergmark@ltu.se

anna.kassfeldt@pitea.se

stina.westerlund@umu.se

christina.wiklund@pitea.se

sara.viklund@pitea.se

linda.wikstrom@pitea.se

